

עלון זגלמביה זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס' 36 ניסן תשע"ה – אפריל 2015
Zagłębie (Zaglembie) Newsletter April 2015

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization

חג פסח כשר ושמח לכל בית ישראל
Happy & kosher Passover

בנדזין, בית הכנסת הגדול (מימין) והזאמק (1920, Bedzin)

Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa Gornica
Zawiercie
Czeladź
Sławków
Wolbrom
Chrzanów
Dańdówka
Gołonóg
Grodziec
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Kromolów
Łagisza
Maczki
Milowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Olkusz
Oświęcim
Piaski
Proąbka
Siewierz
Strzemieszyce
Trzebinia
Wojkowice
Zagórze
Ząbkowice

אירועים בבנדזין
עמ': 9

מסע לפולין
עמ': 6

התקוממות בבנדזין
עמ': 4

אנה צוויאקובסקה בת 90
עמ': 4

ארגון יוצאי זגלמביה – רח' פרישמן 23 תל-אביב, טל: 03-5270919
Zagłębie (Zaglembie) World Organization - 23 Frishman St, Tel-Aviv, Tel: 03-5270919
www.zaglembie.org EM: admin@zaglembie.org

חברי ויקידי יוֹצאי זלמביה לדורותיהם .

מתקרב חג הפסח, שהוא חג יציאת עמנו מעבדות לחירות. בתקופה החשוכה של השואה פרץ בחג זה המרד ההרואי בגטו ורשה, ב-19 באפריל, 1943. מרד זה סימל את גבורת הלוחמים, שהקריבו את נפשם על כבוד עמנו ויישאר בזיכרון ההיסטורי לדורי דורות.

גם אנשי זגלמביה לקחו חלק בהתקוממות, והרגו שני גרמנים, במאבק שהתפתח בעת חיסול הגטו בבנדין, בקיץ 1943. חברי הקיבוץ שהשתתפו בלחימה נהרגו, אך מותם לא היה לשווא.

שרידי השואה שהגיעו ארצה התארגנו יחד, במטרה לשמר את זכר קהילות זגלמביה.

בארגון שלנו חלו תמורות בזמן האחרון. אברהם גרין, שהיה יו"ר הארגון שנים ארוכות, פרש מתפקידו ובמקומו נבחרתי אני. ברצוני להודות לאברהם גרין על פעילותו רבת השנים. הארגון תחת שרביטו התפתח, והיה לאחד הגדולים בין ארגוני יוצאי השואה.

אני מודה לחברים שבחרו בי ונתנו בי אמון. אני מבטיח לתרום לארגון ממירב מרצי ויכולתי.

התפתחות נוספת חלה בארגון, והיא התחלפות הדורות המובילים אותו. הדור הראשון הולך ומתמעט, ואת מקומו תופסים בהנהלה ובפעילויות בני ובנות הדור השני והשלישי.

עלינו להמשיך במאמצינו הרבים לקירוב הדורות הצעירים לפעילות ומעורבות בחיי הקהילה. מה שהיה לדור הראשון טבעי ובווער בעצמותיו, יש להנחיל כעת לממשיכים.

חלק ממאמצים אלה אשאף להפנות לחברינו המתגוררים בחו"ל, על מנת לשתפם בפעילות ובנעשה בארגון.

אני מברך את כל החברים והחברות בחג פסח שמח. מי ייתן והארגון ימשיך להתחזק ולפעול במרץ והחלטיות להנצחת המסורת של יהדות זגלמביה.

היו ברוכים חזק ואמץ .

מנחם ליאור (ליור). יו"ר

דבר העורך

חברים יקרים,

לאחרונה לקחתי על עצמי את עריכת העלון, בהדרכתה וסיועה של יונה קובו, העורכת הקודמת וחברת מערכת העיתון בהווה. העלון, המופץ לכל חברי הארגון, משמש כלי להעברת מידע על פעילויות הארגון בארץ, על הקשרים בין הארגון וארגונים אחרים בחו"ל, מקום בו חברים יוכלו לשתף אחרים בסיפורים אישיים ורשימות מעניינות. אני יודע, מהיכרותי אישיות, שיש רבים סביבנו אשר בהגדרה הם דור שני ושלישי ליוצאי זגלמביה אך, לצערי, אינם חברי הארגון.

אני רואה את אחת המשימות המרכזיות שלנו, לשנים הבאות, בהרחבת שורות הארגון בבני הדורות השני והשלישי וקורא לכל חבר בארגון, המכיר בן ו/או נכד ליוצאי זגלמביה, לנסות ולצרף חבר אחד, לפחות כדי לשמור על ארגון גדול, פעיל שישמר את הזכרון לדורות הבאים.

בברכה

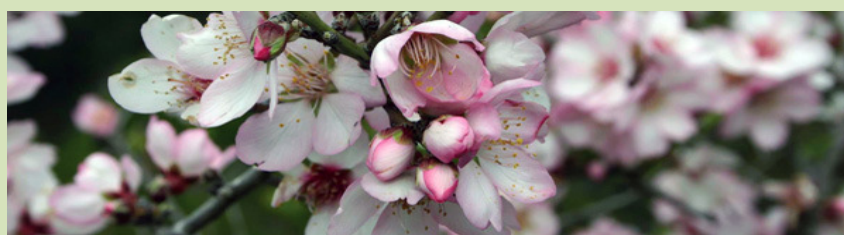
איציק אופלר

טקס ט"ו בשבט

טקס ט"ו בשבט המסורתי התקיים השנה ביום שישי 6.2.2015 באתר הזכרון במוזיאון.

מכיוון שהשנה היא שנת שמיטה לא התקיימו נטיעות, כבכל שנה, אך נערך סדר ט"ו בשבט כהלכתו.

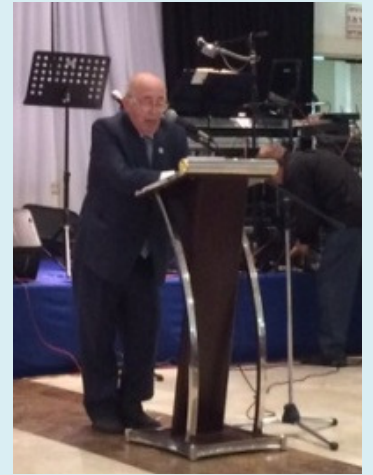
סיפרנו בשבחה של ארץ ישראל, טעמנו מפירותיה וברכנו עליהם. שרנו משירי ארץ ישראל ולילדים היתה פעילות מוסיקלית עם תופים.

דברי פרידה מאת אברהם גרין

ידידי וחברי אנשי זגלמביה מכל הדורות, אני עומד כאן בפניכם, כמי שפעל בארגון זגלמביה משך שנים רבות. עתה, הגיע הזמן לסיים את תפקידי ולמסור אותו לידיים אחרות. את פעילותי הציבורית בתחום ההנצחה התחלתי לפני קרוב ליובל שנים. הפרויקט הראשון שיזמתי היה העמדת מצבה לזכר יהודי צ'לדז ב"מרתף השואה" ב"הר ציון". את המצבה הקמתי יחד עם לולה מגר – מי שהיתה חברה של אחותי, וכן עם פלה קוניירסקי, הנייק שטרוכליץ ויוסף גלברד. יחד עם חברי אלה גם הקמתי את ארגון יוצאי צ'לדז.

אברהם גרין

קשרתי קשרים טובים עם נציגי הארגונים של ערי זגלמביה השונות ובפגישותי איתם, במיוחד עם מאיר לנצמן – היו"ר דאז של ארגון סוסנוביץ, התחלתי לגלגל את הרעיון של איחוד יוצאי כל קהילות זגלמביה לארגון אחד, אשר יקבל הכרה ויהפוך לגורם משפיע. מאמצי נשאו פרי ואחרי דיונים רבים סוכם על איחוד הארגונים הללו. כך הוקם, במחצית הראשונה של שנות ה-70, ארגון יוצאי זגלמביה, שהתרחב בהמשך.

במאי 1979 עלינו מדרגה נוספת. באולם קולנוע רמת גן, אותו העמיד לרשותנו הבעלים ראובן וקסלמן, יוצא בנדין, קיימנו כנס בו השתתפו כ-1,200 איש מישראל והתפוצות והכרזנו על ארגון יוצאי זגלמביה כארגון עולמי. הכנס והדיונים שהתקיימו בימים שאחריו, הביאו ליצירת שיתוף פעולה פורה בין יוצאי זגלמביה מכל קצוות תבל.

הפרויקט החשוב הראשון של הארגון היה נטיעת יער להנצחת קהילות זגלמביה. איזי גרינגרס ואנוכי פעלנו יחד עם אנשי קרן קיימת עד שאיתרנו שטח בן כ-40 דונם סמוך ליישוב מבוא מודיעים. התחייבנו לנטוע במקום 10,000 עצים, ובקיץ 1985 נטענו את העצים הראשונים של "יער קדושי זגלמביה". כל מי שנוסע לירושלים דרך כביש 443 מכיר אותו.

בהמשך הקמנו במקום את יד הזכרון, אשר אותה חנכנו בכינוס העולמי השני של יהודי זגלמביה, באפריל 1988. הפרויקט הגדול הזה הפך אותנו לארגון מוכר ורציני ביותר. מאז עשינו עוד ועוד.

כך למשל, העצרת השנתית של יום השואה, המתקיימת ביד הזכרון ובה משתתפים, באופן קבוע, למעלה מאלף איש וכן אורחים רמי מעלה. בעצרות שהתקיימו עד היום נכחו שרים, חברי כנסת, שגרירים ומכובדים נוספים. בכל טקס נוכחים כוחות משטרה וצבא.

קהילות זגלמביה הונצחו גם בתל אביב כשאחד מרחובות העיר נקרא על שמן.

קשרנו קשרים, בין היתר, עם בתי ספר, ארגוני משלחות רבות לזגלמביה וקבלנו משלחות מזגלמביה, כולל משלחות של תלמידי תיכון אותם ארחנו בישראל, בתקווה שיהפכו לשגרירים של רצון טוב מטעם מדינת ישראל.

אהבה גדולה שלי מאז ימי במחנה העקורים פרנוואלד היא הוצאת עיתון. הארגון, בניצוחה של יונה קובו, מוציא, פעמיים בשנה, את "עלון זגלמביה".

גם לכבוד ולעיטורים זכיתי. בספטמבר 1995 העניק לי נשיא פולין, באמצעות שגריר פולין בישראל, את צלב הפרשים (krzyz kwalerski), עבור פעילותי למען הקשרים בין יהדות זגלמביה לבין פולין. באוגוסט 2006 העניקה לי עירית צ'לדז אזרחות כבוד של העיר, על פעילותי רבת השנים להנצחת יהדות זגלמביה בישראל ובפולין ולהעמקת הקשרים בין יהודים ופולנים בזגלמביה ובמיוחד בצ'לדז.

הארגון אינו פועל מעצמו אלא באמצעות אנשים. כאלה, היו וישנם, רבים וטובים, מתוך ומחוץ לארגון, בני הדור הראשון, השני והשלישי. ויש גם מוסדות ונושאי משרה שונים. כולנו יחד הקמנו את הארגון ופעלנו בשמו.

מעל במה זו מבקש אני להודות לכל מי שפעל או סייע לארגון ובאופן מיוחד לאלה אשר איתם עבדתי בשיתוף פעולה משך שנים רבות. לתודה מיוחדת ממני ראוי איזי גרינגרס – סגני הנאמן אשר לו אני גם מאחל רפואה שלמה. אין צורך להכביר מלים על סיועם של בני משפחתי משך השנים – בלנקה, ענת ודורון. תודה רבה גדולה לכנדה שלי דנה, על הסרט הנפלא והמרגש.

כפי שאמרתי בתחילת דברי, הגיע הזמן להעביר את המושכות וכך אני עושה בשמחה מהולה בצער.

אני מאחל לארגון ולכולנו חיים ארוכים ומלאי פעילות.

יו"ר הארגון היוצא

אנה צוויאקובסקה בת 90

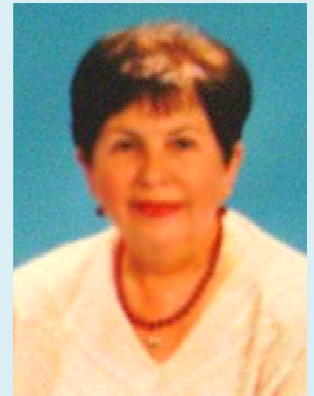
אנה נולדה במודז'ייוב בשנת 1925, להוריה חוה ודוד שולימוביץ' והיתה הצעירה מבין ששת הילדים במשפחה.

באפריל 1942 נשלחה אנה למחנה ריכוז לנשים, בהרי הסודטים בצ'כוסלובקיה, ששימש כמחנה לעבודת כפייה לנשים שעסקו בייצור מוצרי טקסטיל עבור הצבא הגרמני. במחנה זה שהתה אנה עד שחרורה בתום המלחמה ב-8 במאי 1945.

לאחר המלחמה חזרה אנה למודז'ייוב כדי לחפש בני משפחה וקרובים ושהתה שם כחודשיים. בהמשך התגוררה בעיר דז'רז'וניוב במזרח פולין, ומשם עברה לורוצלב שם סיימה את לימודיה התיכוניים כשבמקביל החלה לעבוד בתחנת רדיו פולין.

בסיום לימודיה התיכוניים נשלחה אנה לוורשה ללמוד את מקצוע העיתונאות. במקביל ללימודים עבדה ברדיו ובטלוויזיה של פולין.

לאחר סיום לימודי העיתונאות חזרה אנה לקטוביץ' והמשיכה לעבוד ברדיו ובטלוויזיה עד שנת 1968, שנת עלייתה לישראל.

אנה צוויאקובסקה

לאחר לימודי השפה העברית באולפן בכרמיאל עברה אנה להתגורר בתל אביב והחלה לעבוד כעיתונאית בעיתון היומי בשפה הפולנית שהודפס באותה תקופה בארץ, עד פרישתה לגמלאות.

במקביל עסקה כל השנים בתרגום ספרים מעברית לפולנית וגרמנית ומפולנית לגרמנית ועברית.

אנה גם כתבה מספר ספרים בפולנית שזוכים להצלחה בקרב הקוראים בפולין.

במשך השנים הקדישה אנה, במסירות, זמן רב, לפעילות התנדבותית בארגון יוצאי זגלמביה: סייעה למר חיים גלסר ז"ל באיסוף כספים לשיקום בית העלמין במודז'ייוב, שימשה כחברת מערכת בעיתון זגלמביה ותרגמה מאמרים מפולנית לעברית ולהיפך, וסייעה למר אריה בן טוב ז"ל ולמר אברהם גרין יבדל"א.

במלאת לה תשעים אנו מודים לה על תרומתה הרבה לארגון ומברכים אותה בבריאות טובה ואריכות ימים.

הביאה לדפוס: האחיינית - חוה שולימוביץ'

התקוממות בבנדין

ב-19 באפריל 1943 פרץ מרד בגטו ורשה שסמל לדורות את הגבורה של קומץ בחורים ובחורות אשר החליטו להלחם בגרמנים למרות שידעו שאין להם כל סיכוי לנצח.

על גבורתם סופר באין ספור ספרים ומאמרים. אבל עלינו לדעת שהיו עוד מקומות בפולין בהם נוער מתנועות שונות החליט להתנגד לחיה הנאצית.

אחת מהערים בפולין הייתה בנדין שבזגלמביה. היהודים בבנדין בנו בונקרים בהנחה שכך ינצלו. בחוה בשרודולה וכן בקיבוץ בקמיונקה נבנו בונקרים תת קרקעיים. כאשר חיסלו הגרמנים באוגוסט 1943 את הגטו, איש אינו יודע מה עלה בגורל האנשים בבונקר בחוה.

המקום היחידי בו הייתה התקוממות היה הבונקר של הקיבוץ בקמיונקה, ביום הרביעי לגירוש. וכך תארה רניה קוקלקה בספרה את שקרה שם:

"פתאום הגיע לאוזני ברוך גפסק (מפקד המחתרת בבנדין) קול גרמנים, העומדים בחצר. ברוך היה בטוח, כי מקלטם התגלה. רוצה הוא לפחות לראות נקם בגרמנים, ובלי להרבות מחשבות ירה בעד הסדק. "נפילם איתנו בטרם ימצאנו" אומר ברוך.

הכדורים לא החטיאו את המטרה, שתי גוויות חסונות של הגרמנים צנחו ארצה.

החברים אווזים בנשקם, מוכנים לקרב. פרומקה [פלוטניצקה] קוראת להם לירות. לקול הירי מופיע המון רב של גרמנים. מתוך הבונקר מגיעות יריות. הגרמנים נושאים הצידה את שני ההרוגים, דעתם מטורפת עליהם. קשה להם להסיק שישנם יהודים, המבקשים לערוך קרב והם ממטירים רימונים על הבית כולו.

הבית עולה באש. צעקות וחירופים מפי הגרמנים, צעקות של הלוחמים מתוך הבונקר, ובסוף הכול נדם."

כך תם פרק של התקוממות בבנדין.

מנחם ליאור חבר בתנועת המחתרת בבנדין

הגטו היהודי בבנדין

נשף חנוכה

נשף חנוכה המסורתי התקיים בנר שישי של חנוכה 21.12.2014 באולמי כפר המכביה ברמת גן.

האירוע החל בקבלת פנים ומפגש מרגש של חברות וחברים, בני הדור הראשון והשני, מלווים בבני הדור השלישי והרביעי. במהלך קבלת הפנים נהנו האורחים ממזנון עשיר ומגוון.

האירוע נמשך כשהחברים יושבים סביב שולחנות ערוכים בטוב טעם שאליהם הוגשה ארוחת ערב מלאה.

נשף חנוכה

באירוע זה התקיים מעמד חילופי המשמרות בהנהלת הארגון.

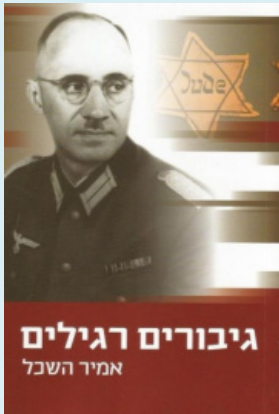
אברהם גרין התכבד בהדלקת נרות החג ונשא דברי פרידה, עם סיום כהונתו כיו"ר הארגון.

אחריו נשא דברים **מנחם ליאור**, היו"ר הנכנס של הארגון, והעניק שי **לאברהם גרין** – תעודת רישום בספר הזהב של הקרן הקיימת, לציון פועלו רב השנים בהנהגת הארגון.

מנשה פטמן ולהקתו, ובנוסף הרכב כליזמרים, היוו את החלק האמנותי של הערב והנעימו את הזמן במחרוזת שירי חנוכה, מוסיקה יהודית מסורתית, מוסיקה קלה ולסיום מוסיקה לריקודים.

הנחיית הערב, בחן ובקלילות, הופקדה בידי **דפנה אלדר-גולן**.

גיבורים רגילים

בסוף חודש ינואר התארח מיוזענו, אמיר השכל, בקפה זגלמביה וסיפר על ספרו החדש – גבורים רגילים.

שם הספר מכוון לאנשים שלימים הוכרו, על ידי יד ושם, כחסידי אומות העולם, אנשים שפעלו בתקופת השואה בצורה שונה ובאופן מרגש ומעורר השראה מרוב האנשים בסביבתם והיוו מעין ניצוצות של אור באותה תקופה אפלה בתולדות האנושות.

במהלך השנים, מאז סיום המלחמה, ההתמקדות של הכותבים וההסטוריונים השונים היתה ברוצחים. בספרו מתמקד אמיר במצילים. מי היו? מה היו מניעיהם למעשי ההצלה? מה מאפיין את הבתים והמשפחות בהן גדלו? מה אנו יכולים ללמוד ממעשיהם?

עטיפת הספר "גיבורים רגילים"

המועדון היה מלא מפה לפה וההרצאה היתה מלאת ענין כאשר במהלכה, ובעיקר בסופה, הביעו חברים את דעתם וסיפרו סיפורים משפחתיים אישיים על הנושא.

האזכרה השנתית לציון 72 שנים לחיסול גטו בנדין תתקיים

בט' באב תשע"ה 26-7-2015 בשעה 16:00

בבית העלמין בנחלת יצחק

מסע לפולין ישראל בן זאב (שכטר)

אבי, אברהם בן זאב (שכטר) נולד בזוויירצ'יה, פולין, ב-1911 להוריו מרדכי זאב שכטר ושיינדל דטנר. ב-1927 עברה המשפחה לקרקוב, שם קיבל סבי משרת הוראה בבית ספר תחכמוני. אבי עלה לארץ ישראל ב-1935 בהכשרה לקיבוץ תל-יוסף ואילו דודי יצחק בן זאב (שכטר) שנולד בזוויירצ'יה ב-1919 הגיע לארץ ישראל בשנת 1943 כחייל בצבא אנדרס ונשאר בארץ.

בעקבות ספר שורשים שערך אבי בו מוזכרים בני משפחתו ומשפחת אימי עטרה ז"ל, שהושמדו בשואה, החלטנו מעין נכדי הבכור ואנוכי על הקמת פרויקט בן 3 חלקים:

החלק הראשון - הכנת סרט תיעודי בו מספרים אבי ודודי על בית אבא בפולין הרחוקה בטרם מלחמת העולם השנייה. החלק השני - איסוף וקינון כל החומר הכתוב שהשאיר סבי מרדכי זאב שכטר הי"ד: מכתבים, שירים, ציורים וציטוטים שונים בעברית צחה וכינוסם לספר.

החלק השלישי והאחרון - ביקור בזוויירצ'יה ועלייה לקברו של סבא רבא שלי ר' שרגא אלימלך ז"ל שנולד ונטמן בזוויירצ'יה.

בחודש מרץ 2010 טסנו לקרקוב, שכרנו מכונית והמשכנו לזוויירצ'יה, לבית העלמין היהודי, נכנסנו בדרך לא דרך ומצאנו קברו של סבא גדול, שרגא אלימלך ז"ל ועל מצבתו בת שמונים השנים ההספד הבא פרי עטו של סבי:

מעין על יד קבר סבא-רבא, שרגא אלימלך ז"ל

ישראל על יד קבר יצחק יעקב ז"ל

שׁומו שמים הילילי ארץ
רב היגון וגדול הפרץ
געה נגעה בבכי מר לשבר
אהה זך וישר הורד לקבר
אהב את התורה בכל מאודו
לשפך שיח אדיר חפצו מעודו
ידיו גלילי כסף מחמד עיניים
מפעליו הטובים זהב פרווים
לנצח יחרת זכרונו לברכה
כתקוע השופר תנום האנחה
ר' שרגא אלימלך
בן ר' אברהם ז"ל
שאכטער
נפ' בש"ט בן ס"ד שנים
כ"ד מרחשון תרפ"ח לפ"ק
ת נ צ ב ה

בטרם חלפה סערת הרגשות לקח מעין נכדי עט ופנקס, הנציח את המעמד וכך כתב: "אין מילים בפי לתאר את גודל המעמד לו זכינו לראות את קבר סבא של סבא רבא, ניצב ותלוי בבית עלמין יהודי קטן. ר' שרגא אלימלך שנטמן בעיירה שכוחת אל זאת, אליה נסענו מרחק נסיעה רב, בדרכים לא דרכים, בסופת שלגים עזה שאין כמותה. כשטיפסנו על הגדר ודרכנו על אדמת בית הקברות כבר נאחזנו חיל ורעדת מקדושת המקום. ישר צעדנו ותרנו אחר מצבת האבן רבת המשמעות."

לפתע ראיתי אותה בשורה השנייה ניצבת לה שם, "סבא סבא הנה זה שם". סבא עלה על נחשול השלג ולא יכל להוציא מילה מפיו לבד מצעקה "שׁומו שמים!". העיניים האדימו והלב דפק חזק, מצאנו! מצבת האבן הפשוטה הזאת עם מלל המצבה כפי שנכתבה ע"י מרדכי זאב שכטר, אסופת מילים חזקה ומרשימה בעושר השפה העברית המתארת את גדולת שרגא אלימלך וגם את גודל המעמד לו זכינו. זאת אין לתאר במילים, את הלב הבווער, שהימם אותנו כנגד סופת השלג העזה. לכו וראו את קברו המסמל יותר מכל אתר הקשר הנצחי של משפחת בן זאב שכטר לאדמת פולין רווית הדם. יהי זכרו ברוך!!

בחודש מרס 2012 בקרנו מעין נכדי ואנוכי פעם נוספת בבית העלמין בזוויירצ'יה ומצאנו את קברו של יצחק יעקב שאכטער ז"ל, אחיו של סבא גדול שרגא אלימלך, ועל מצבתו ההספד הבא:

אברהם על יד קבר
סבא, שרגא אלימלך ז"ל

ישרו מעשיו נכונו דרכיו
צדיק ותמים היה במהלכו
חבר נאמן לאוהבים וקרובים
קרוב את הכל בדברים טובים
ימתקו לו רגבי עפרו
עליו ישלם לו שכרו
קול המשיח יעירונו משנתו
בשמע השופר יקום ממנוחתו
יצחק יעקב שאכטער
בן ר' אברהם ז"ל
נפטר ביום אי"ח בתמוז תרפ"ד לפ"ק
ת נ צ ב ה

שאלי שרופה באש

חנוך צבי רובינשטיין

קורות מצבה אחת, המספרת על הלם ותקוה של תחילת המלחמה

זכיתי בזכות מיוחדת, להיות בצילו של הרב אפרים לונדנר ז"ל. ר' אפרים היה התגלמות היופי וההדר של יהודי בנדן וזגלמביה. חן, ענוה, צניעות, פיקחות ועמקות. שיחות רבות על בנדן ויהודיה שמעתי ממנו בצמא, ועוד נפרסמם בגליונות אלו בע"ה.

פעם שוחחנו על חבריו, תלמידי הרב חנוך צבי לוי מנדן. אחד השמות היה, אלטר עמנואל. את השם מצאתי בקטע בספר מסויים שם הוזכר הנער ללא כינוי או שם משפחה. שאלתי אותו, למי הכוונה? ר' אפרים מתחייך ואומר, אה, הכוונה לאלטר מניאל? נו בוודאי אלטר עמנואל המבורגר. אחד מידידי הטובים.

כאן הוסיף את הפרטים הבאים: היה יהודי חשוב, שמו היה ר' ליעזר (אליעזר) המבורגר. חסיד בעל הדרת פנים וזקן ארוך יורד על פי מידותיו. הוא התגורר מהצד השני של בית הכנסת, המפואר של בנדן. כידוע הגרמנים הארורים נכנסו לבנדן ביום שני בבוקר, ובמוצאי שבת הראשונה העלו את בית הכנסת באש. ר' ליעזר הלך לתומו על המדרגות של ביתו הצמודים לבית הכנסת, וכשהגרמנים ראו אותו, יהודי חסידי עם כל סימני היהדות, ירו בו למוות במקום. אז היתה זו תדהמה רבה והוא היה אכן מהקרבות הראשונים בבנדן. היו לו מספר ילדים. לייבל, אלטר עמנואל, והירשל. היתה לו בת נוספת שנישאה לר' שעי שפיץ מלודז', כולם נעקדו על קידוש השם. הי"ד.

עד כאן מסיפוריו של רבי אפרים לונדנר.

בספרו החשוב והאדיר של מר גיפרי צימבלר, על בית הקברות של יהודי בנדן בצלדז', ששוקם ושומר על ידי מר מוניק סטבסקי ע"ה, מצאתי לאחרונה את קברו של רבי אליעזר, מהקרבות הראשונים של יהודי בנדן בשואה. המצבה המרגשת, המספרת את סיפורו הטראגי של רבי אליעזר, מספרת לנו גם את סיפור החלום של יהודי העיר, שיהא זה 'קרובן הציבורי', דהיינו שמיתתו תהא כפרה על כל העיר, ושלא יפלו קרבנות נוספים במלחמה זו. עדיין לא ידעו הנותרים כי המוות המחכה להם, אכזרי וקשה יותר.

הבאנו את צילום המצבה, עם הסברים קצרים, וניתן להציע כי הנוסעים במשלחות לזגלמביה המבקרים בבית הקברות, יעמדו על יד המצבה המספרת לנו איך הכל התחיל...

המצבה שבורה בראשה, ולא רואים את שם הנפטר, אולם באקרוסטיכון שתחת השם, ניכרים ראשי התיבות של השם אליעזר סגל (סגל הוא ראשי תיבות סגן לוי, שכוונתו שבא משבט לוי). האם נשאר מישהו מצאצאיו? מקרובי משפחתו?

מצבה מספר 3576. (אגב יתכן כי מצבה מספר 3542, הינה חלקה השני של מצבה זו)

...בן ר' אלטר עמנואל הלוי ז"ל האמבורגר, יצאה נשמתו בטהרה במוצאי שבת קודש, כ"ו אלול ה'תרצ"ט, בן נ"ט שנים

אהה עלה המוות בחלוניו, **ל**בוש בגדי שבת משושינו (=כפי הכתוב נהרג במוצש"ק, שאז העלו הנאצים את בית הכנסת באש והיה עדיין לבוש בבגדי השבת)

יצתה נשמתו כיאשיהו מלכנו (המלך יאשיהו נהרג מחיצים שירו עליו הפלשתים, ואף הוא נרצח מירי כדורים)

עולת ציבור שלוח קהילתנו (=התקווה שהוא יהיה האחרון, ולא יהיו קרבנות נוספים) זכרון היום בכסא חקוקה, (כאן מתחילה התפילה על הנותרים)

רם כה ראה והביטה, **סגל** להעלות לארץ בחרת (=שהנותרים יזכו לעלות לארץ ישראל)

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות חברי וחברות הארגון שהלכו לעולמם ושולח תנחומים לבני המשפחה. מי יתן ולא תדעו עוד צער.

רות זקס לבית הרט מדומברובה	איתקה אלטר לבית לונדנר ילידת בנדן
פולה לונצקובסקי לבית גרינצייגר מדומברובה	רבקה בציה לבית קופרברג מבנדן
יוכבד ידג'ה פוקס לבית מיטלמן מסוסנוביץ	פרניה בקלש לבית קאוון ילידת בנדן
ברוך פוקס	הלינה גרסטמן לבית רוזנזפט מסוסנוביץ
יהודה רייך	אהרון הרשקוביץ יליד בנדן
הנקה ליבר	מאיר הראל (הרשקוביץ) יליד בנדן

תערוכה במסגרת עצרת יום השואה

במסגרת עצרת יום השואה תוצג ביד הזכרון במודיעין תערוכה המתעדת את יהדות זגלמביה לפני מלחמת העולם השנייה ובמהלכה. בתערוכה – תצלומים ומסמכים נדירים אוצרת התערוכה, ד"ר אלכסנדרה נמיסלו הסטוריונית וחוקרת שואה תגיע מפולין ותשתתף בעצרת. התערוכה תוצג באיזור הכניסה למיתחם העצרת והקהל מוזמן לצפות במוצגים.

ארועים בבנדן

איציק אופלר

בתאריך 8 בספטמבר התקיימו בבנדן, במספר אתרים, אירועים שונים שהזכירו ומנציחים את החיים היהודיים בעיר. היוזמה והארגון של האירועים היתה, הפעם, של עמותת "ברמה צוקרמנה" - צוות של מתנדבים בהנהגתם של בני הזוג קרולינה ופיוטר יקובנקו שעושים כל שביכולתם להנציח את זכרון החיים היהודיים באזור זגלמביה. את הפעילות הם מנהלים מבית הכנסת "שער צוקרמן" בעיר בנדן, אותו הם שכרו ושיפצו.

באירועים השתתפו: מורי ותלמידי הגימנסיה, על שם פירסטנברג לשעבר, חברי מועצת העיר בנדן, חברי עמותת שער צוקרמן וכן אורחים מישראל ומחול"ל, צאצאים לתושבי בנדן בעבר. את הארגון יצגו דפנה אלדר, שמשון ישיביץ ואיציק אופלר.

האירוע הראשון שפתח את היום המיוחד נערך בגימנסיה על שם פירסטנברג, והיה זה סימפוזיון פתוח בנושא "שחזור הזכרון של ההיסטוריה היהודית בבנדן בהקשר לפעילויות חינוכיות, מחקריות ומוזיאוניות" שהתקיים באולם הספורט של הגימנסיה.

תלמידי הגימנסיה הציגו מצגת אשר שולבו בה פריטי יודאיקה שונים והוסבר השימוש שלהם במעגל החיים היהודי. על הקירות מסביב הוצגו תמונות מתולדות הגימנסיה בתקופה שלפני מלחמת העולם ונישאו דברים על החשיבות של שימור הזכרון ההיסטורי היהודי בבנדן. דפנה אלדר ושמשון נשאו דברים בשם הארגון.

לאחר הסימפוזיון פקדו חלק מהאורחים את קברו של חסיד אומות העולם, הכומר זבצקי, המצוי בבית קברות סמוך לגימנסיה ומשם המשיכו לביקור בבית הכנסת שער צוקרמן, שם התרשמו מציורי הקיר המקוריים, ששוחזרו, המתארים מוטיבים יהודיים שונים, נופי ארץ ישראל ופסוקים שונים מהמקורות ודפי התפילה. במקום גם הובא, על ידי אחת מתושבות העיר, יומן רישום מתקופת המלחמה בו נרשמו תושבי העיר היהודים על פי משפחות ומקומות מגורים. מטבע הדברים בני הדור השני ניסו למצוא ביומן רישומים הנוגעים למשפחותיהם. האירוע השני היה טקס הזיכרון לציון 75 שנים לשריפת בית הכנסת הגדול בבנדן. האירוע החל לפנות ערב ליד האנדרטה המציינת את מיקום בית הכנסת שנשרף.

בטקס נישאו דברים על ידי נציגי עמותת "שער צוקרמן" ונציגי שגרירות ארה"ב בקטוביץ ושמשון ישיביץ בשם הארגון. הרב אליאש, הרב של קטוביץ אמר תפילת אל מלא רחמים.

לאחר מכן הונחו זרי פרחים על האנדרטה ולסיום הודלקו נרות בכל ההיקף שסימן את שטח מבנה בית הכנסת. האירוע השלישי היה, טקס קביעת מזוזה בבית הכנסת המזרחי בעיר. נערכה תפילת ערבית במקום והאווירה הייתה מרגשת.

המפגש של בני הדור השני של תושביה היהודיים של בנדן, שהגיעו מישראל ומדנמרק, אנגליה וארה"ב היה מהנה ומקרב. החיבור עם חברי העמותה ותושבי העיר שבאו לטקסים היה מכובד וידידותי.

אנו מקווים שאירועים שכאלה ימשיכו ויתקיימו בכל שנה על מנת לשמר ולהדק את הקשרים האלה !

עצרת זיכרון יום השואה ב- 16.4.2015

תיערך באתר מודיעין בעצרת יום השואה של יהדות יוצאי זגלמביה
בואו בהמוניכם לעצרת.

פנייה לעדכון כתובות ופרטים

חברים יקרים

נודה לכם אם תעזרו לנו לשמור על קשר רצוף וקבוע אתכם בכך שתעדכנו אותנו, בהקדם, במקרים של: שינוי כתובת מגורים, שינוי כתובת דוא"ל, שינוי מספר טלפון, מצב משפחתי, פטירת בת/בן משפחה ולהבדיל, הצטרפות לרשימת הדיוור של בני הדור השני והשלישי, וכל מידע אחר שלדעתכם חשוב שיועבר אלינו.

את העדכונים יש לשלוח אל:

בדוא"ל: Rachel.bebes@gmail.com

בדואר: ת"ד 7799 רמת גן 5217701 בטלפון: 03-6779562 050-8526567

הודעה

בימים אלה נשלחו לאלפי ניצולי השואה טפסים למילוי והגשה לוועידת התביעות עבור קבלת תגמול חד פעמי בסך 2,500 אירו. המענק ישולם ל"ילדי השואה" ילידי 01.01.1928 עד 1945 אשר נרדפו כיהודים במחנות ריכוז או מחנות כפייה או במחבוא, תקופה של 6 חודשים לפחות באזורים שהיו תחת הכיבוש הגרמני, או 12 חודשים במדינות הציר.

מי שעונה על התנאים וטרם קיבל את הטפסים, יכול לפנות לוועידת התביעות בטלפון 03-5194400 לברור זכאותו. בני הדור השני והשלישי, אנא בדקו האם יש במשפחותיכם זכאים.

להשאיר /שלמה טנאי.

לא לעבר פל הגבולות;
גם אלהים מספר רק שמש,
ירח ופוככים
ומשאיר יקומים
מעבר למכאובי-הדעת.

לא לומר את הכל;
גם העץ אומר רק גזע ועלים
ומשאיר שרשים באפלה.

לא לפרש את האדם עד תם.

Dear friends and Zaglembia members.

Passover is around the corner, so to speak. It symbolizes our nation's moving out of slavery and into freedom. In the dark ages of the holocaust, that was the time the heroic rebellion in the Warsaw Ghetto broke out, on 19 April 1943. This rebellion stands for the fighters' heroism, who sacrificed their lives on the altar of our dignity as a people and it will remain in our collective memory as such for generations to come.

The people of Zaglembia took part in an uprising as well by killing two Germans; an action which broke into an all out combat while the Bedzin Ghetto was annihilated in 1943. The kibbutz members taking part in the battle all died but their sacrifice has not been in vain.

Those who survived the Shoa – Holocaust who came to Israel got together in the intention to conserve the memory of the Zaglembia communities.

Our organization has undergone a few changes lately. Abraham Green, who was our chairperson for many years, resigned and I was chosen in his place. I wish to thank Abraham for a long and fruitful activity. The organization had thrived under his wand and became one of the biggest among Holocaust survivors' organizations in Israel.

I use this floor to thank the members who have given me their trust and chose me. I promise to devote my energy and ability in pursuing their trust in me.

Another development in our organization lies in the change in the generations that have taken the lead. The first generation is growing thinner and second and third generation survivors take up their role in the lead.

We should continue our efforts in attracting the new generations into activity and involvement in our community. What was natural and passionate in the first generation needs to be bestowed on the followers.

I wish to direct and share our activities and efforts with our friends living abroad.

I wish to send A Happy Pesach Greeting to all our members. Let's hope the organization goes on thriving and getting stronger and work diligently and decisively to commemorate the memory of the Zaglembia Jewry.

Be blessed and strong,
Menachem Lior(Liwer)
Chairman

Uprising in Bedzin

On 19, April 1943, a rebellion, that was to become a symbol of courage, broke out in the Warsaw Ghetto. Its leaders were a handful of young men who decided to fight the Germans against all odds, knowing they had nil chances of winning.

Their bravery has been told many times over in books and articles, but we ought to know that there were other places in Poland where youth from various movements decided to resist the Nazi animal.

One of those cities was Bedzin in Zaglembia, where the Jews of the city built bunkers believing that was how they were going to survive the war. On a farm in Srodula and a kibbutz in **Kamionka** underground bunkers were built as well. When the Germans destroyed the ghetto in August 1943, the fate of the people in the farm bunker was left unknown.

The only place where there was an uprising was the Kamionka kibbutz, where it started on the fourth day of the deportation. And that is how Renia Kukielka described the event in her book:

"Suddenly, Baruch Gaftek – the commander of the underground in Bedzin – heard German voices in the yard. Being sure that their hiding place had been uncovered all h wanted was to at least see revenge, and without giving it a second thought through the crack in the wall. "Let us make them fall with us before they discover us." He said.

The bullets did not miss their targets and two powerful German bodies fell to the ground.

The members hold weapons, ready to fight. Frumka calls them to shoot, to the sound of which many Germans show up. Shots from within the bunker drive the Germans mad as they carry their friends' bodies away. They cannot comprehend that there are Jews who ask to have a fight with them and they bombard the house with grenades, which sets it on fire. Shouts and curses from the Germans and cries of the fighters from within the bunker fill the air. And then all became silent."

Thus, ends the chapter on the Bedzin uprising.

Menachem Lior, member of the Bedzin underground.

למנחם ליאור,
ברכות לרגל כניסתך לתפקיד היו"ר של הארגון העולמי של יוצאי זגלמביה.
איחולים לפעילות ענפה, פוריה, משמעותית ונושאת תוצאות לאורך שנים רבות.

קפה זגלמביה

אחת לחודש נפגשים בני הדור השני והשלישי
באולם הארגון בת"א
למפגש רעים והרצאה
הודעה על המפגש נשלחת בדוא"ל
לפרטים נוספים: רחל בבס
Rachel.bebes@gmail.com

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modiin Memorial Site, there are still places left for personal commemorations of family members that were perished during the Shoah. One engraved line of commemoration in black marble cost 150\$. Those who wish to commemorate their beloved ones may contact: jshimshon@gmail.com.

הנצחה ביז הזיכרון
כל המעוניין להנציח את שמות יקיריו ביד
הזיכרון לקדושי זגלמביה במודיעין, אנא
העבירו השמות אל שמשון ישיב
טל 052-5469-888
נא לציין הנצחה
דוא"ל: jshimshon@gmail.com

דמי חבר לשנת 2015

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה.
את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק: לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, הרצליה, סניף 783, מס. חשבון: 34600/62 המשלם בדרך זו מתבקש לאחר התשלום לשלוח העתק מההעברה לפקס. 03-6771542 או למייל rachel.bebes@gmail.com על מנת שנוכל להוציא קבלה.
- באולם הארגון, רח' פרישמן 23 ת"א. האולם פתוח בימי ד' אחה"צ.
- באמצעות הדואר - בשיק לפקודת ארגון יוצאי קהילות זגלמביה, ת"ד 7799, רמת גן 5217701
אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכם!

מרכז מידע וסיוע לגיל הזהב ע"ש אלרן - בתל-אביב-יפו

עיריית תל-אביב-יפו מקיימת מרכז מידע לאוכלוסייה המבוגרת בעיר.
כל תושבי תל-אביב-יפו יכולים לפנות למרכז לקבלת מידע והכוונה.

16:00-08:00 המרכז לשירותכם בימים א'-ה' בין השעות
מספר הטלפון: 03 - 5378880

אחרי שעות הפעילות ניתן להשאיר הודעה בטלפון: 1-700-700-204

המערכת: יונה קובו, איציק אופלר, מנחם ליאור. עריכת לשון עברית – חנית רייטר-גיטלר
עריכה גרפית ודפוס – דפוס קוניאק ת"א

לתרומות: ארגון יוצאי זגלמביה' בנק לאומי, הרצליה, סניף מס. 783, חשבון מס. 34600/62
Zagłębie World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For contributions: Bank Leumi of Israel, branch No. 783, account No. 34600/62
EM: yonakobo@netvision.net.il, opler1@walla.com